

BYFORNYELSE I NORDEN

Introduktion

CHRISTIAN WICHMANN MATTHIESSEN

Matthiessen, Christian Wichmann: Byfornyelse i Norden. Introduktion. *Geografisk Tidsskrift* 83: 29-30, May 1., 1983.

Urban Renewal in Norden. Introduction.

Christian Wichmann Matthiessen, Associate professor, Ph. D. Geographical Institute, University of Copenhagen, Haraldsgade 68, DK-2100 Copenhagen Ø.

De nordiske lande har store byfornyelsesproblemer. Disse problemer beror dels på forældelsesprocessen i bygningsmassen, dels på ændrede krav til byernes struktur, og dels på samfundsudviklingens forandring af byernes funktion. Den omfattende problemformulering suppleres af, at fornyelsesområderne ofte rummer bevaringsværdige bygninger og miljøer, foruden at de faktisk huser levende mennesker, fungerende erhverv og repræsenterer store kapitalinteresser.

De kvarterer, hvor byfornyelse er påtrængende, er tillige ofte problemområder i andre henseender, og dette bidrager til et omfattende problemkompleks, der forekommer uløseligt.

Alligevel er de nordiske lande førende på byfornyelsesområdet. Såvel privat som offentlig foretagsomhed har sørgt for talrige moderniseringer og saneringer. Meget idérigdom er blevet investeret i planlægning og i udførelse og finansiering af de enkelte projekter. Et stort antal ubrugelige, nedslidte bygninger er revet ned, og et noget mindre antal tidsvarende boliger er opført. Som på alle felter, hvor økonomisk aktivitet præger billedet, er der vindere og tabere. Vinderne høres sjældent i debatten, og ofte kan gevinsten kun måles kvantitativt, som fx færre sygdomstilfælde eller bedre forrentning af offentlig kapital. Taberne høres derimod klart og tydeligt. Udsanerede familier og små firmaer beklager tab af miljø og lav husleje. Ofte fører spændinger i byfornyelsesområder til stærke konflikter mellem beboere og de offentlige myndigheder. Meget tyder på, at disse konflikter kan undgås, såfremt byfornyelsen gennemføres i overensstemmelse med en anden systematik end den gængse.

De nordiske lande ligner hinanden, og de er meget forskellige. Samfundene er opbygget ens og har nogenlunde samme udviklingsgrad. De politiske og finansielle systemer er ensartede, og opfattelsen af livskvalitet afviger ikke betydeligt. Der er store forskelle i naturforhold, ressourcer, areal, befolkningsfordeling og erhvervsstruktur; det samme gælder samfundsøkonomi og byggeskik. Også den måde, hvorpå

problemer løses, er forskellig. Alligevel kan landene med stort udbytte udveksle erfaringer og i hvert fald undgå at gentage hinandens fejltagelser.

I publikationen »Nordiske storbyer« (Bo Grønlund et al. 1982) har den nordiske embedsmandskomité for regionalpolitik sammenfattet væsentlige erhvervs- og boligproblemer i de nordiske storbyer:

»– Svigtende boligproduktion og tendens til forstærket bolig-mangel.

– Utilstrækkelige muligheder for at føre en aktiv kommunal jordpolitik, især i byfornyelsesområderne.

– Uklarheder og mangler i kommunernes finansiering af forbedringer i boligens ydre miljø, fx mindre grønne områder, trafiksanering og støjisolering.

– Utilstrækkelig byfornyelsesaktivitet og manglende planberedskab for en bredere byfornyelse.

– Kommunale myndigheders ambitionsniveau for standard i moderniseringer overstiger i mange tilfælde beboernes formåen.

– Behov for at finde nye samarbejdsformer mellem kommuner, beboere, ejere med flere i byfornyelsesområder.

– Der er fortsat pres på de centrale bydele for opførelse af kontorhuse, og det fører til stadig ringere overensstemmelse mellem lokaliseringen af boliger og arbejdspladser.

– Byfornyelsen rammer særlig de mindre og mellemstore virksomheder, og der tages kun få offentlige initiativer, herunder økonomiske, til støtte for erhvervsudviklingen.

– Storbyerne er præget af et usikkert planberedskab og en svag offentlig jordpolitik til erhvervsformål, især i de eksisterende byområder.

– Styringsmidlerne over for erhvervsudviklingen er svage, og regionale aflastningscentre støttes sjældent af den statslige udflytning.

– Der er ikke nogen generelt accepteret viden om, hvordan samspillet i storbyerne er mellem de forskellige brancher indbyrdes, mellem store og små virksomheder eller mellem produktion, produktudvikling og eksport af produktionssystemer. Det er her af særlig interesse, hvordan disse samspil påvirkes af kapitalens voksende geografiske bevægelighed.« (Citeret i udvalget)

For at bidrage til den teoretiske diskussion om emnet afholdtes i oktober 1982 et symposium i København om byfornyelse i Norden. Her medvirkede planlæggere og viden-

skabsmænd fra fire nordiske lande: Danmark, Finland, Norge og Sverige. Symposiet var planlagt af de geografiske/kulturgeografiske institutter ved universiteterne i Göteborg, København, Oslo og Stockholm og af Stadsbyggnadskontoret i Göteborg. Arrangør var Geografisk Institut ved Københavns Universitet med støtte fra Nordisk Kulturfond.

I en række artikler identificeres problemstillingen. Der gives redegørelser for enkelte områders udvikling, projekter beskrives, og delproblematik fremlægges. Især koncentrerer sig om den del af byfornyelsen, der har konsekvenser for det erhvervsliv, der huser i fornyelsesområderne. Endelig præsenteres og diskuteres byfornyelsen i Danmark nærmere af et panel.

SUMMARY

Urban Renewal in Norden. Introduction

The Nordic countries have large scale problems of urban renewal, partly connected with aging of the building stock, partly with the changing demands to urban structure, but also because of the impact of economic change on the function of towns. Added to this comprehensive problem is the fact that renewal areas often contain buildings and environments deserving conservation, house people, and involve large capital interest.

Furthermore, quarters with pronounced urban renewal problems are often areas with great problems in other respects, which adds up to the problem complex which may seem insoluble.

In spite of this, the Nordic countries are active in the field of urban renewal. Private and public efforts have provided numerous modernizations and clearances. A wealth of ideas has been invested in planning, implementing and financing of projects. Many useless, obsolete buildings have been cleared and modern, but fewer houses constructed. As ever when economic activity is involved, there are winners and losers. The winners are seldom heard in the debate, and in many cases benefit can only be measured quantitatively in terms of for instance fewer cases of illness, or better returns from public investments. The losers, on the other hand, are heard. Slumcleared families and small firms complain of their loss of surroundings and low rent. In urban renewal areas, tensions are leading to conflicts between residents and authorities.

The Nordic countries are much alike, but also different in many respects. The societies have the same structure and a somewhat similar level of economic development. The political and financial systems are homogeneous, and the concept of life quality is not deviating much. In geography, resources, area, and population there are great differences, however. Also financing, building style, and the way of solving problems vary. In spite of this, an exchange of experiences between the countries has proved to be of mutual benefit.

Stadens bebyggelse – en restriktion för groende företagsamhet

ULF ERLANDSSON

Erlandsson, Ulf: Stadens bebyggelse – en restriktion för groende företagsamhet. Geografisk Tidsskrift 83, 30-35, May 1., 1983.

Newly established as well as growing firms require accommodation that is adjusted to their financial capability which they normally find in older, converted buildings in the central parts of the city. Through city-renewal projects many of these accommodations have disappeared and thereby caused serious problems for the firms involved. Others, and for the firms realistic substitutes are discussed and evaluated.

Ulf Erlandsson, Senior lecturer, Ph.D. Dept. of Social and Economic Geography, University of Lund, Sölvegatan 13, S-223 62 Lund.

STADENS BYGGNADER OCH DERAS BETYDELSE FÖR VERKSAMHETSUTVECKLING

Något förenklat skulle man kunna säga, att alla byggnader enbart är olika slags »skal«, vars primära uppgift är att hysa olika typer av verksamheter. Byggnaderna, som är av olika storlek och utformning, har en relativt lång livstid, vilken kan förlängas genom ett kontinuerligt underhåll, reparationer, ombyggnader o.s.v. Verksamheterna å sin sida är också av olika omfattning, samtidigt som de är olika vad beträffar styrka, vilken kan mätas i t.ex. monetära termer. Det senare förhållandet kan därför bl.a. ta sig uttryck i, att vissa verksamheter tack vare sin styrka kan påverka byggnadernas antal, storlek och utformning samt deras rumsliga placering, medan andra – och förmodligen de allra flesta – på grund av sin ringa styrka måste anpassa sina behov och krav på utrymme till det existerande utbudet av lokaler, d.v.s. till den befintliga byggnadsstocken i samhället.

Ser man till samspelet mellan byggnaderna och verksamheterna, så är det helt klart att verksamheterna förändras oftare och snabbare än de fysiska strukturerna i form av byggnader. Om därför alla verksamheter hade mycket speciella behov och krav på utrymme, och om dessa förändrades i en tämligen snabb takt, så vore det högst sannolikt, att nybyggnationen i samhället inte skulle hinna med att tillgodose utrymmeskraven från alla olika verksamhetstyper. Av erfarenhet vet vi emellertid, att samspelet mellan byggnader